

Билинець довгорогий

Gymnadenia conopsea (L.) R.Bg

Рослини Полтавської області,
занесені до

ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Підготувала методист райСЮН Ю.І.Карпенко

Билинець довгорогий *Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br.

Таксономічна належність: Родина Зозулинцеві
— Orchidace.

Природоохоронний статус виду: Вразливий

Наукове значення: Рідкісний, зі складною
біологією розвитку, вид.

Ареал виду та його поширення в Україні: Євразійський
вид (Європа, Кавказ, Сибір, Далекий Схід, Мала Азія, Іран,
Монголія, Китай, Японія).

В Україні — Карпати (до вис. 2000 м н.р.м.), Полісся,
Розточчя, Опілля, Лісостеп, Гірський Крим. Адм. регіони: Вл,
Жт, Кв, Чн, См, Лв, Ів, Тр, Зк, Чц, Хм, Кд, Пл, Хр, Кр.

Билинець довгорогий *Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br.

Карта поширення

Чисельність та структура популяцій: Популяції нараховують від декількох особин (на рівнині) до сотень і тисяч особин (у Карпатах). У Карпатах популяції повночленні, з перевагою генеративних особин.

Причина зміни чисельності: Порушення екологічних умов у результаті господарської діяльності, корінне поліпшення лук, сильватизація екотопів, викопування бульб як лікарської сировини (салеп).

Балінець двогорій

Умови місцезростання:

На луках, серед чагарників, в світлих лісах, на галевинах, узліссях, по краях боліт.

Приурочений до угруповань кл. Festuco-Brometea, MolinioArrhenatheretea, Scheuchzerio-Caricetea nigrae, Trifolio-Geranietea sanguinea, у Карпатах — на відслоненнях вапнякових порід кл. ElynoSeslerietea, та по берегах холодних гірських джерел і потоків кл. Montio-Cardaminetea. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика:

Мезофіт.

Багаторічна трав'яна рослина до 65 см заввишки.

Бульби 4–6-лопатеві, пальчасті, сплющені. Листки лінійно-ланцетні, жолобчасті.

Суцвіття колосоподібне, з численних невеликих рожевих квіток 6–15 см завдовжки.

Загальна біоморфологічна характеристика:

Приквітки яйцеподібно-ланцетні, видовженозагострені бічні зовнішні листочки оцвітини еліптичні, відхилені набік, середній зовнішній листочек і бічні внутрішнього кола сходяться шоломом.

Губа ромбоподібна, 5–6 мм завдовжки, неглибоко-трилопатева, з тупими лопатями.

Шпорка косо догори спрямована, ниткоподібна, в 1,5–2 рази довша від зав'язі. Цвіте у червні–липні.

Плодоносить у серпні – жовтні.

Розмножується переважно насінням, дуже рідко бульбами.

Заходи охорони

Занесено до Червоної книги Української РСР (1980).

Охороняється у природних заповідниках Кримському, Ялтинському гірсько-лісовому, Канівському, Розточчя, Медобори, а також у Карпатському біосферному заповіднику. Необхідно контролювати стан популяцій

Причини зміни чисельності

Порушення екологічних умов у
результаті господарської діяльності,
викопування бульб як лікарської
сировини (салеп).

Заготівля і зберігання.

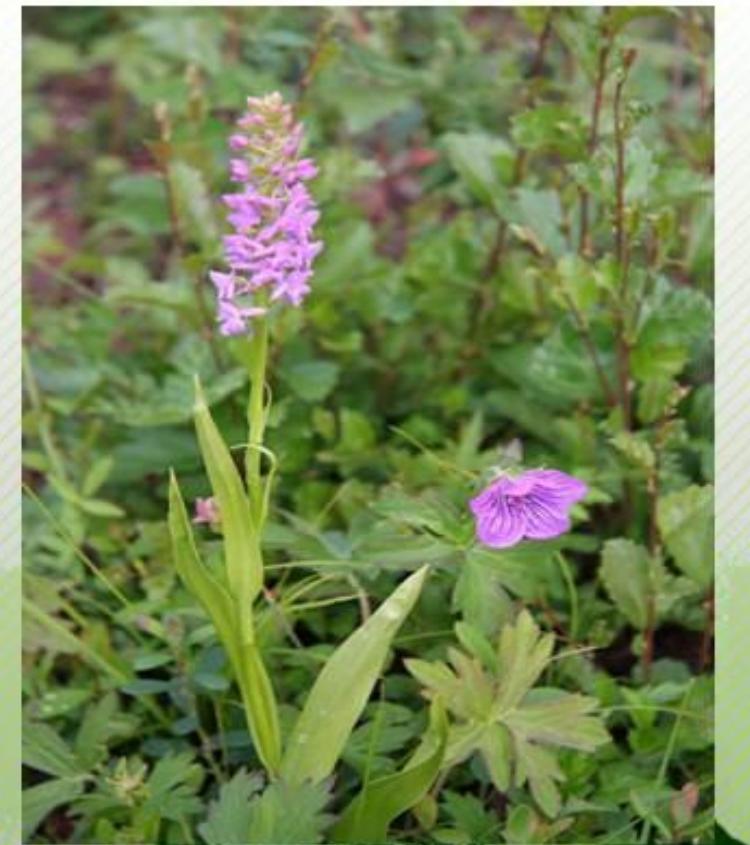
Використовують бульбокорені, які збирають одразу після цвітіння рослини. Заготовляють лише молоді дочірні бульби, старі відкидають. Зібрани бульби добре миють, на 4—5 хв. занурюють в окріп, а після цього сушать на відкритому повітрі, під наметом або в сушарці при температурі 50—55°C. Одержана таким чином сировина називається «бульби салеп» (*Tubera salep*). З 10 кг сиріх бульб одержують 1 кг сухих. Зберігають у сухих, добре провітрюваних приміщеннях. Срок придатності — 6 років. Аптеки салеп не відпускають.

Хімічний склад.

Бульбокорені містять слиз (50%), крохмаль (27%), декстрин, пентозани, сахарозу тощо.

Фармакологічні властивості і використання.

Препарат з Билинця — салеп — добрий обволікаючий, протизапальний і загальнозміщуючий засіб.

Він перешкоджає всмоктуванню шкідливих речовин з шлунково-кишкового тракту. Як обволікаючий і протизапальний засіб салеп призначають при гострих і хронічних захворюваннях дихальних шляхів, при запаленні шлунково-кишкового тракту

Ефективним є використання салепу при бронхітах, гастроenterитах, колітах і виразковій хворобі. Слиз салепу п'ють при отруєнні, щоб затримати всмоктування отрути. Застосовують у вигляді слизу перорально і в клізмах. Дійовим засобом вважається салеп при загальному виснаженні організму, зумовленому тривалими кровотечами, фізичною і розумовою перевтомою, туберкульозом та ін. Настій старих бульб вважається абортівним засобом, а траву з молодими бульбами рекомендують при неплідності. Листки прикладають до наривів. Насіння Билинця використовувалось при епілепсії.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах:

Вирощують у ботанічних садах
(Національному ім. М.М. Гришка НАН
України та Українського державного
лісотехнічного університету).

Джерело: Вахрамеева, Денисова,
Нikitina та ін., 1991; Каталог
раритетного біорізн. заповід. і націон.
парків України, 2002; Собко, 1989;
Стойко, Ященко, Кагало та ін., 2004
ЧКУ, 1996.

Билинець довгогорігий

Билинець найзапашніший

Фото: О.І.

Уся природа — загадка жива.
Ну, як, скажіть, цю землю не любити!
Тому про неї всі мої слова,
Бо ж раз на ній нам довелося жити.

